

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.21.14>

ДОТРИМАННЯ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ВИМОГ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ЩОДО ПРИПИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Бездольний Максим Юрійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного
права та адміністративного процесу
(Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

Думанський Роман Вікторович,
викладач кафедри адміністративного
права та адміністративного процесу
(Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

Стаття присвячена аналізу дотримання органами Національної поліції України вимог нормативно-правового забезпечення під час виконання повноважень щодо припинення домашнього насильства.

Конституцією України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, а також право кожного на повагу до його гідності є найвища соціальна цінність.

Домашнє насильство – це серйозне порушення прав людини, вкорінене в нерівності між чоловіками та жінками й гендерній дискримінації. Ця проблема актуальна для всіх країн і суспільств без винятку. Домашнє насильство позначається на жінках і чоловіках, хлопцях і дівчатах. Однак світова статистика, а також статистичні дані з різних країн, включно з Україною, свідчать про те, що від домашнього насильства набагато більше потерпають жінки.

Незважаючи на те, що статтею 1732 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або

неповідомлення про місце свого тимчасового перебування, насильство в сім'ї залишається актуальною проблемою сучасної України.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229 виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них, прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, а також надання допомоги постраждалим особам належить до повноважень органів Національної поліції України.

Існують ознаки того, що поліцейська статистика в Україні щодо побутового насильства не віддзеркалює масштабів цієї проблеми. Спостерігається зростання числа звернень на гарячі лінії у зв'язку з домашнім насильством. Отримання термінових заборонних приписів є складною справою. За останній період поліція збільшила видання термінових заборонних приписів відносно кількості звернень. Вимушене перебування в замкненому приміщенні з кривдниками, відсутність достатньої кількості спеціалізованих притулків, ускладнений доступ до правової допомоги та соціальних послуг – це ті виклики, з якими зіткнулись постраждалі.

Як видається, в питанні домашнього насильства існує брак довіри до поліції, і це пов'язано з помилками дотримання органами національної поліції України вимог нормативно-правового забезпечення під час виконання повноважень щодо припинення домашнього насильства.

Ключові слова: домашнє насильство, нормативно-правове забезпечення, терміновий заборонний припис щодо кривдника, оцінка ризиків.

ADHERENCE BY THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE TO LEGAL AND REGULATORY REQUIREMENTS DURING THE IMPLEMENTATION OF MEASURES TO ELIMINATE DOMESTIC VIOLENCE

Bezdolny Maxim Yurievich,
Candidate of Law,
Senior Lecturer at the Department
of Administrative Law
and Administrative Process
(Kherson faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

Dumansky Roman Viktorovich,
Lecturer at the Department
of Administrative Law
and Administrative Procedure
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

The article is devoted to the analysis of the observance by the bodies of the National Police of Ukraine of the requirements of normative-legal provision during the exercise of the powers to stop domestic violence.

The Constitution of Ukraine stipulates that a person, his life and health, honor and dignity, inviolability and security, as well as the right of everyone to respect for his dignity are recognized in Ukraine as the highest social value.

Domestic violence is a serious human rights violation rooted in inequality between men and women and gender discrimination. The problem of domestic violence is relevant for all countries and societies without exception. Domestic violence affects women and men, boys and girls. However, world statistics, as well as statistics from various countries, including Ukraine, show that domestic violence is disproportionately affecting most women.

Despite the fact that Article 1732 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine provides for liability for domestic violence, gender-based violence, failure to comply with an urgent injunction or failure to notify the place of his temporary residence, domestic violence remains a pressing problem in modern Ukraine.

Pursuant to Article 10 of the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Domestic Violence" of December 7, 2017 № 2229-VIII detection of facts of domestic violence and timely response to them, reception and consideration of applications and notifications domestic violence, as well as providing assistance to victims is the responsibility of the National Police of Ukraine.

There are indications that police statistics in Ukraine on domestic violence do not reflect the scale of the problem. There has been an increase in hotline calls due to domestic violence, but police have not reported it. Recently, the police have increased the issuance of urgent restraining orders regarding the number of appeals. Forced detention with offenders, lack of specialized shelters, difficult access to legal aid and social services are the challenges faced by victims.

There seems to be a lack of trust in the police in the issue of domestic violence, and this is due to errors in the compliance of the national police of Ukraine with the requirements of legal support during the exercise of powers to stop domestic violence.

Key words: domestic violence, normative-legal provision. urgent injunction against the offender, risk assessment.

Відповідно до статті 28 Конституції України, ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1].

З метою реалізації та підтримки вказаних Конституційних та Європейських положень із прав людини, держава постійно створює та вдосконалює нормативно-правову базу.

Так, на державному рівні функціонують Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року», Указ Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» [4; 6; 7].

Але у щорічній доповіді Уповноважена Верховної Ради України з прав людини зазначила, що в умовах пандемії респіраторної хвороби COVID-19 в Україні, як і в усьому світі, спостерігається зростання рівня домашнього насильства. За інформацією Національної соціальної сервісної служби України, кількість звернень громадян з приводу домашнього насильства до органів поліції та соціального захисту населення у 2020 році зросла до 211 362, що на 62 % більше, ніж у 2019 році (130 514). До Уповноваженого протягом 2020 року надійшло 126 повідомлень про порушення прав щодо захисту від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, аналогічна кількість повідомлень була зафіксована і в 2019 році (127) [12].

Навіть більше, у 2020 році, порівняно з минулим, поліцейськими отримано на 54 % більше заяв та повідомлень про факти домашнього насильства, було складено на 27 % більше протоколів про адміністративне правопорушення за статтею 173² Кодексу України

про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), відповідно до вимог наказу МВС України № 1376 від 6 листопада 2015 року «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» [8; 11].

Основний порядок збору та оформлення адміністративних матеріалів органами національної поліції, пов'язаний із домашнім насильством, регламентовано наказами МВС України від 1 серпня 2018 року № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» та від 13 березня 2019 року № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства», відповідно до яких у 5 разів більше винесено термінових заборонених приписів та взято на облік на 22 % більше кривдників. Про це повідомив представник МВС України на пресбрифінгу, присвяченому проведенню Всеукраїнської інформаційної кампанії «16 днів проти насильства» [9; 10; 11].

Відповідно до пункту 18 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» та пункту 23 статті 4 Положення «Про Національну поліцію»: Національна поліція вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі [3; 5].

Але, незважаючи на зміни підходів у боротьбі з домашнім насильством, а також постійне навчання підрозділів МВС, залучення різних підрозділів до протидії та запобігання домашньому насильству з-поміж підрозділів Національної поліції, а також готовність суспільства сприяти правоохоронним органам у цьому напрямку, залишається відкритим питання щодо значної кількості епізодів непритягнення кривдників до відповідальності за вчинення домашнього насильства. На превеликий жаль, у більшості випадків це пов'язано з недотриманням органами Національної поліції України вимог нормативно-правового забезпечення під час виконання повноважень щодо припинення домашнього насильства, яке має системний характер.

Аналізуючи судові рішення, які містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень та огляд причин непритягнення кривдників до відповідальності за вчинення домашнього насильства, можна дійти висновків, що допущені помилки у всіх регіонах нашої держави ідентичні, а саме:

1) неправильність, неповнота та неточність первинного документування факту домашнього насильства, відсутність доказів домашнього насильства або отримання їх із порушенням встановленого законодавством порядку. Тобто в протоколі не зазначається інформація:

- у чому саме полягав характер скоєного насильства;
- форма вини вчиненого (умисел або необережність);
- які наслідки настали або могли настати для потерпілого внаслідок дій кривдника;
- не розкривається суть скоєного адміністративного правопорушення відповідно до диспозиції частини 1 статті 1732 КУпАП;

2) складання протоколів про притягнення до адміністративної відповідальності кривдників, які вчинили психологічне насильство, зокрема, шляхом лайки, нецензурних висловлювань щодо потерпілих, без встановлених фактів доведення заподіяння шкоди здоров'ю потерпілих;

3) непритягнення до відповідальності кривдників унаслідок закінчення строків накладання адміністративного стягнення, тобто:

- повернення адміністративних матеріалів для доопрацювання та зволікання термінів виконання;
- несвоєчасне виконання постанов суду про привід особи, яка притягується до адміністративної відповідальності за скоєння домашнього насильства;

4) закриття судом провадження у справі за фактом вчинення домашнього насильства на підставі «обопільності» домашнього конфлікту та його відмінності від насильства, тобто внаслідок неправильної кваліфікації дій фігурантів [13; 14].

Проблему дотримання органами Національної поліції України вимог нормативно-правового забезпечення під час виконання повноважень щодо припинення домашнього насильства, на нашу думку, потрібно вирішувати такими способами та шляхами:

1. Оскільки існують факти психологічного насильства за допомогою засобів зв'язку (телефону, інтернет-зв'язку), у деяких випадках виникає необхідність призначення фоноскопичної експертизи. З одного боку, призначення такого роду експертиз не є характерним для розгляду справ про адміністративні правопорушення, з іншого, натепер існує маса процесуальних інструментів для затягування отримання висновку експерта та неможливості повноцінного проведення експертного дослідження, призначеного саме в межах справи про адміністративне правопорушення. Оскільки проведення експертизи займає досить багато часу, що може стати підставою для закриття провадження у справі внаслідок спливу строку, визначеного статтею 38 КУпАП, доцільно на законодавчому рівні устаткувати порядок та строки проведення цієї експертизи, або, у разі її призначення, збільшити терміни розгляду адміністративних справ даної категорії, як це зроблено із термінами розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 130 КУпАП.

2. Підвищення кваліфікації працівників підрозділів національної поліції, які безпосередньо беруть участь у зборі матеріалів про адміністративні правопорушення, пов'язані із домашнім насильством, як на базі навчальних закладів системи МВС України, так і безпосередньо у практичних підрозділах. Під час занять із підвищення кваліфікації доцільно використовувати розроблені методичні рекомендації. Так, кафедрою адміністративного права та адміністративного процесу Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ розроблено та видано збірник методичних рекомендацій «З організації семінарських, практичних завдань та самостійної роботи», зокрема і з дисципліни «Запобігання та протидія домашньому насильству». У вказаному збірнику міститься не тільки теоретична інформація, але й практичні задачі та опис ситуацій, вирішення яких потребує професійного підходу з боку працівників Національної поліції [15].

3. Працівники Національної поліції України повинні постійно підвищувати свій професійний рівень шляхом самоосвіти. Для цього необхідно вивчати новели законодавства та практику його застосування. На нашу думку, практичним працівникам Національної поліції України доцільно вивчати рекомендації складання процесуальних документів по адміністративних справах. З цією метою кафедрою адміністративного права та адміністративного процесу Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ розроблено та видано навчальний посібник «Порядок та особливості складання адміністративних матеріалів», за допомогою якого поліцейським вдасться уникнути помилок, що допускаються на практиці та є однією з підстав непритягнення кривдників до відповідальності за домашнє насильство [16].

Ми впевнені, що ці незначні, але дуже важливі кроки стануть базовим підґрунтям у підвищенні професійного рівня правоохоронців та не даватимуть можливості винним особам уникати відповідальності за допущені ними правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 30.07.2021).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 30.07.2021).
3. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 30.07.2021).
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 30.07.2021).
5. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п> (дата звернення: 30.07.2021).
6. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 р. № 145. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF/print> (дата звернення: 30.07.2021).
7. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства : Указ Президента України від 21 вересня 2020 р. № 398/2020. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text> (дата звернення: 30.07.2021).
8. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 6 листопада 2015 р. № 1376. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text> (дата звернення: 30.07.2021).
9. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ МВС України від 1 серпня 2018 р. № 654. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text> (дата звернення: 30.07.2021).
10. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ МВС України від 13 березня 2019 р. № 369/180. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19/print> (дата звернення: 30.07.2021).
11. Пресбрифінг заступника міністра внутрішніх справ України, присвячений проведенню Всеукраїнської інформаційної кампанії «16 днів проти насильства». Київ – 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3142731-pro-provedenna-vseukrainskoi-informacijnoi-kampanii-16-dniv-roti-nasilstva.html>
12. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2020 рік. URL: https://dpsu.gov.ua/upload/file/zvit_2020_rik.pdf
13. Огляд поодиноких та системних причин непритягнення кривдників до відповідальності за вчинення домашнього насильства. URL: <https://blog.liga.net/user/yagoldarb/article/38524>
14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.07.2021).
15. З організації семінарських, практичних завдань та самостійної роботи : методичні рекомендації / В.В. Бондар та ін. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020.
16. Порядок та особливості складання адміністративних матеріалів : навчальний посібник / В.В. Бондар та ін. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020.